

Δίκαιοι των εθνών

Στ' τάξη, 2015-2016

Χρήστος Λάμπογλου
Μέλβιν Μπέροκοβιτς
Μωρίς Σαλτιέλ
Αλέξανδρος Μπενουζίλιο

Δίκαιοι των εθνών

Το Γιαντ Βασσέμ, το Ίδρυμα για την Μνήμη των Μαρτύρων και των Ηρώων του Ολοκαυτώματος, μεταξύ άλλων απονέμει, εκ μέρους του Κράτους του Ισραήλ, τον τιμητικό τίτλο του Δίκαιου των Εθνών (Εβραϊκά: דְּלִיגַת לְיַמִּיכ ׳תּוֹחַ, khassidey umot ha-olam-Righteous among the Nations) σε μη-Εβραίους, που στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με κίνδυνο της ζωής τους, έσωσαν τις ζωές χιλιάδων Εβραίων.

Για να απονεμηθεί σε κάποιον ο συγκεκριμένος τίτλος πρέπει να πληροί κάποια κριτήρια. Κατ' αρχάς η πρόταση για την απονομή του τίτλου σε συγκεκριμένο πρόσωπο γίνεται μόνο από Εβραίο. Δεν απονέμεται σε άτομα που βοήθησαν Εβραίους, που είχαν γίνει Χριστιανοί, καθώς και σε άτομα που βοήθησαν Εβραίους έναντι ανταλλάγματος. Πάντως η καταβολή κάποιου ποσού ως ενοικίου ή για το φαγητό δεν εμποδίζει την απονομή του τίτλου. Τέλος η βοήθεια πρέπει να είχε προσφερθεί επανειλημμένα ή διαφορετικά να ήταν ουσιώδης.

Αρμόδια να ελέγξει αν το προτεινόμενο πρόσωπο πληροί της προϋποθέσεις, αφού εξετάσει και τις μαρτυρίες επιζώντων, είναι μια επιτροπή, με επικεφαλής ένα μέλος του Ανώτερου Δικαστηρίου του Ισραήλ.

Στο τιμώμενο πρόσωπο δίνεται, σε ειδική τελετή που διεξάγεται ή στη χώρα καταγωγής του (μέσω των διπλωματικών αντιπροσωπειών του Ισραήλ εκεί) ή στο Ισραήλ, πιστοποιητικό του τιμητικού τίτλου και τιμητικό μετάλλιο και το όνομά του προστίθεται στον Τοίχο των Δικαίων, που βρίσκεται στον Κήπο των Δικαίων των Εθνών, στο Γιαντ Βασσέμ, στην Ιερουσαλήμ. Σε περίπτωση που ο τιμώμενος έχει αποβιώσει το πιστοποιητικό και το μετάλλιο το παραλαμβάνουν οι στενότεροι συγγενείς του.

Επιπλέον απονέμεται στα τιμώμενα πρόσωπα, εφόσον το επιθυμούν, τιμητικά η ισραηλινή ιθαγένεια. Αν πρόκειται για άτομα που έχουν ήδη αποβιώσει οι πιο στενοί συγγενείς τους

μπορούν να ζητήσουν την απονομή αναμνηστικής ιθαγένειας (commemorative citizenship) στον τιμώμενο. Δίκαιοι των Εθνών, που έχουν λάβει την ισραηλινή ιθαγένεια και επέλεξαν να ζήσουν στο Ισραήλ, δικαιούνται σύνταξης ίση με τον μέσο εθνικό μισθό και δωρεάν ιατρική περίθαλψη καθώς και βοήθεια και ιατρική φροντίδα στο σπίτι.

Μέχρι την 1η Ιανουαρίου του 2012 ο τίτλος του Δικαίου των Εθνών είχε απονεμηθεί [1] σε 6.339 Πολωνούς (μεταξύ των οποίων η Ιρένα Σέντλερ (Irena Sendler) [2] που έσωσε 2.500 Εβραίοπουλα), σε 5.204 Ολλανδούς (συμπεριλαμβανομένων ατόμων από την Ινδονησία), σε 3.513 Γάλλους, σε 2.402 Ουκρανούς (μεταξύ των οποίων ο αρχιμανδρίτης Klymentiy Sheptytsky), σε 1.612 Βέλγους (μεταξύ των οποίων η Βασίλισσα Ελισάβετ), σε 831 Λιθουανούς, σε 791 Ούγγρους, σε 569 Λευκορώσους, 525 Σλοβάκους, 524 Ιταλούς (μεταξύ των οποίων οι Laura and Constantino Bulgari και ο Γκουέλφο Ζαμπόνι), σε 510 Γερμανούς (μεταξύ των οποίων ο Όσκαρ Σίντλερ και τα αδέρφια Χανς και Σόφι Σολ, μέλη της αντιστασιακής οργάνωσης Λευκό Ρόδο, σε 313 Έλληνες [3] (μεταξύ των οποίων ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός και η Πριγκήπισσα Αλίκη), σε 179 Ρώσους, σε 132 Λετονούς, σε 131 Σέρβους, σε 118 Τσέχους, σε 107 Κροάτες, σε 90 Αυστριακούς, σε 79 Μολδαβούς, 69 Αλβανούς, σε 60 Ρουμάνους, σε 47 Νορβηγούς, σε 45 Ελβετούς (μεταξύ των οποίων ο Καρλ Λουτς (Carl Lutz), υποπρόξενος της Ελβετίας στη Βουδαπέστη από το 1942 μέχρι το τέλος του πολέμου ο οποίος έσωσε δεκάδες χιλιάδες Εβραίους), σε 40 Βόσνιους, σε 22 Δανούς, σε 21 Αρμένιους, σε 20 Βούλγαρους, σε 19 Βρετανούς, σε 10 Σουηδούς, σε 10 Σλαβομακεδόνες, σε 6 Σλοβένους, σε 6 Ισπανούς, σε 3 Αμερικανούς, σε 3 Εσθονούς, σε 2 πολίτες της Ταιβάν, σε 2 Βραζιλιάνους, σε 2 Πορτογάλους, σε 1 Μαροκινό, τον βασιλιά Μωχάμεντ τον Δ', σε 1 Χιλιανό, σε 1 πολίτη του Ελ Σαλβαδόρ, σε έναν Ιάπωνα, σε έναν Ιρλανδό, σε ένα Γεωργιανό, σε έναν Λουξεμβουργιανό, ένα Μαυροβούνιο, σε ένα Τούρκο, τον πρόξενο της Τουρκίας στη Ρόδο Σελαχαττίν Ουλκιουμέν και σε ένα Βιετναμέζο.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ & ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ στους "ΔΙΚΑΙΟΥΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Σε ειδική τελετή που έγινε στο Πνευματικό Κέντρο της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, στις 28.11.2011, ο πρέσβης του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Άριε Μέκελ και ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Δαβίδ Σαλτιέλ απένειμαν τον Τίτλο και το Μετάλλιο του «Δικαίου των Εθνών» σε οκτώ Έλληνες Χριστιανούς που διέσωσαν Εβραίους συμπατριώτες τους κατά τη διάρκεια της Ναζιστικής Κατοχής. Στην εκδήλωση παρέστησαν οι οικογένειες των διασωθέντων και των «Δικαίων», ο Αρχιεπίσκοπος της Καθολικής Εκκλησίας στην Ελλάδα κ. Φώσκολος, ο Ραββίνος Αθηνών κ. Μιζάν, εκπρόσωποι του διπλωματικού σώματος, πρόεδροι και εκπρόσωποι των εβραϊκών κοινοτήτων και οργανώσεων. Κατά την εκδήλωση βραβεύτηκαν, μετά θάνατον, οι: πατέρας Ιωάννης Μαραγκός για τη διάσωση του Ζεράρ Σαΐα. Επίσης οι: Αθανάσιος και Αθηνά Ρόμπου, Στέφανος Ρουσαμάνης, Νικόλαος και Φανή Φατλέ, Ευάγγελος Κουκούλας, και Ιωάννης Θεμελής για τη διάσωση της οικογένειας Σαμουήλ και Νίνας Δαβίδ.

«Όποιος σώζει μια ζωή σώζει όλον τον κόσμο», δήλωσε ο πρέσβης του Ισραήλ στην Ελλάδα, κ. Άριε Μέκελ, αναφερόμενος σε παλιά εβραϊκή παροιμία, εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη στους βραβευθέντες. Επιπλέον, τόνισε ότι η φετινή βράβευση έχει την ιδιαίτερη σημασία της για το Ισραήλ και την Ελλάδα δεδομένου ότι πραγματοποιείται σε μία περίοδο ραγδαίας βελτίωσης των ελληνο-ισραηλινών σχέσεων.

«Η Ευγνωμοσύνη είναι παντοτινή προς τους Συνέλληνες που έδωσαν το δυνατό βαθύτερο περιεχόμενο στην έννοια «Άνθρωπος». Η σημερινή τελετή αποδεικνύει ότι, παρ' όλων ότι έχουν περάσει σχεδόν εβδομήντα χρόνια από τότε, η ευγνωμοσύνη των Εβραίων που σώθηκαν κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής της Ελλάδος εξακολουθεί να αναζητά τους σωτήρες για να τους αναγνωρίσει και για να τους επιβραβεύσει», τόνισε χαρακτηριστικά ο πρόεδρος του Κ.Ι.Σ.Ε. κ. Δ. Σαλτιέλ απευθυνόμενος προς τους Δικαίους.

Ο τίτλος του «Δικαίου των Εθνών» δίδεται από το «Γιαντ

Βασέμ», το ίδρυμα και το μουσείο που δημιουργήθηκε στην Ιερουσαλήμ από το Κράτος του Ισραήλ για τη διαίωνιση της μνήμης των θυμάτων και των ηρώων του Ολοκαυτώματος. Απονέμεται σε άτομα που με κίνδυνο της ζωής τους διέσωσαν διωκόμενους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Για την απονομή της διάκρισης διενεργείται διεξοδική έρευνα από το Γιαντ Βασέμ και απαιτείται ειδική έγκριση από το Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ. Ο τίτλος του «Δικαίου των Εθνών» θεωρείται μια από τις υψηλότερες τιμητικές διακρίσεις απονέμεται σε ξένο πολίτη από το Κράτος του Ισραήλ.

Πέρα από τα βραβεία, σε ειδική τελετή που πραγματοποιείται στο Ισραήλ, αναρτάται και τιμητική πλακέτα με το όνομα του «Δικαίου» σε ειδικό χώρο του Ιδρύματος Γιαντ Βασέμ.

Πάνω από 250 Έλληνες «Δίκαιοι» έχουν τιμηθεί μέχρι σήμερα. Μεταξύ αυτών και ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Δαμασκηνός, ο Διοικητής της Ελληνικής Αστυνομίας κατά τη διάρκεια της Κατοχής Άγγελος Έβερετ, οι μακαριστοί Μητροπολίτες Ζακύνθου Χρυσόστομος και Δημητριάδος Ιωακείμ, ο τότε Δήμαρχος Ζακύνθου, Λουκάς Καρρέρ και πολλοί άλλοι αφανείς ήρωες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ιστορίες διάσωσης: ΔΙΚΑΙΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ» - Πατέρας Ιωάννης Μαραγκός. Η ιστορία διάσωσης του Ζεράρ Σαΐα
Ο Ζεράρ Σαΐας γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1932. Η οικογένειά του είχε ιταλική υπηκοότητα και, ως εκ τούτου, ήταν σε θέση να φύγει από την πόλη το καλοκαίρι του 1942, όταν οι Γερμανοί άρχισαν να εντείνουν τις διώξεις εναντίον των Εβραίων. Τους επόμενους μήνες, δημιουργήθηκε γκέτο στη Θεσσαλονίκη και ακολούθησε, την άνοιξη του 1943, ο εκτοπισμός πάνω από 45.000 Εβραίων στο Άουσβιτς και η καταστροφή αυτής της ιστορικής εβραϊκής κοινότητας. Η οικογένεια Σαΐα κατόρθωσε να φτάσει στην Αθήνα, η οποία την εποχή εκείνη ήταν ακόμη υπό ιταλική κατοχή. Η σχετική ασφάλεια, ωστόσο, δεν κράτησε πολύ: τον Σεπτέμβριο του 1943 οι Γερμανοί έλεγχαν όλη την ελληνική επικράτεια και η οικογένεια Σαΐα ήταν και πάλι σε κίνδυνο. Οι γονείς του Ζεράρ αποφάσισαν ότι θα ήταν ασφαλέστερο εάν η οικογένεια

χωριζόταν. Ο πατέρας πήγε να κρυφτεί σε ένα χωριό που βρισκόταν υπό τον έλεγχο του ΕΛΑΣ. Η μητέρα βρήκε καταφύγιο στην οικογένεια Φιξ ως καθηγήτρια πιάνου και έψαχνε ένα ασφαλές μέρος για τον 11χρονο γιο της. Αποφάσισε να αποταθεί σε ένα γνωστό του πατέρα της, έναν ιερέα στον Καθολικό Καθεδρικό Ναό του Αγίου Διονυσίου. Εκεί συνάντησε τον Πατέρα Ιωάννη Μαραγκό, έναν Ιησουίτη ιερέα, ο οποίος συμφώνησε να κρύψει τον Ζεράρ στο μοναστήρι των Ιησουιτών. Υποσχέθηκε μάλιστα να επιστρέψει το παιδί στους γονείς του μετά τον πόλεμο και μόνο αν εκείνοι δεν επέστρεφαν, θα ανέτρεφε το παιδί ως Ιησουίτη.

Ο Ζεράρ μεταφέρθηκε στο μοναστήρι των Ιησουιτών, στην οδό Μιχαήλ Βόδα 28, και παρουσιάστηκε με ψεύτικη ταυτότητα ως ανιψιός του ιερέα, με το όνομα Ιωάννης Βαμβακάρης. Μόνον ο Ιωάννης Μαραγκός και ένας άλλος μοναχός, ο Νικόλαος Ξανθάκης, γνώριζαν ότι ο Ζεράρ ήταν Εβραίος. Στο μοναστήρι ο Ζεράρ έκανε το παπαδοπαιδί, αλλά ο Πατέρας Μαραγκός κράτησε την υπόσχεσή του και δεν έγινε καμία απολύτως προσπάθεια προσηλυτισμού. Ο Ζεράρ έμεινε στο μοναστήρι για πάνω από ένα χρόνο και στο διάστημα αυτό δεν είχε καμία επαφή με την οικογένειά του.

«Εκτός του ότι υπήρξε για εμένα μητέρα, πατέρας και πνευματικός οδηγός», έγραψε ο Ζεράρ Σαΐας στη μαρτυρία του, «ο Πατέρας Μαραγκός ήταν επίσης ένας εξαιρετικός δάσκαλος. Εκτός από τη θρησκευτική διδασκαλία, που μου παρείχε ο ίδιος, και τα μαθηματικά που μου δίδασκε ο Πατέρας Φίλιππος, απέκτησα δίπλα του μια ευρεία γενική παιδεία. Είναι εξάλλου γνωστοί οι Ιησουίτες για την ευρυμάθειά τους».

Μετά την απελευθέρωση, οι γονείς του Ζεράρ ήρθαν να τον πάρουν. Όμως, ο Ζεράρ ήταν πλέον τόσο δεμένος με τον Πατέρα Μαραγκό που δεν ήθελε να εγκαταλείψει το μοναστήρι. Ήταν ο ίδιος ο Πατέρας Μαραγκός που τον έπεισε να γυρίσει στους γονείς του.

Προσπαθώντας να κάνουν το γιο τους να ξεχάσει το διάστημα που έζησε στο μοναστήρι και τους μοναχούς, οι γονείς του δεν αναφέρθηκαν ποτέ στον Πατέρα Μαραγκό, όμως, όπως ο Ζεράρ ανακάλυψε αργότερα, διατηρούσαν για χρόνια επαφή με τον άνθρωπο που είχε σώσει τη ζωή του γιου τους. Μόνον όταν ο

Ζεράρ ενηλικιώθηκε, οι γονείς του τού επέτρεψαν να επισκεφθεί τον Πατέρα Μαραγκό. Από τότε, ο καθολικός ιερέας έγινε οικογενειακός φίλος, συμμετείχε σε όλες τις γιορτές της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένων του γάμου του Ζεράρ και της θρησκευτικής ενηλικίωσης των δύο παιδιών του, και ο Ζεράρ τον επισκεπτόταν συχνά. Όταν ο Πατέρας Ιωάννης Μαραγκός ήταν άρρωστος, ο «Γιαννάκης», όπως ο ίδιος αποκαλούσε τον Ζεράρ, ήταν πάντα δίπλα του, σαν γιος.

Όταν ο Πατέρας Μαραγκός απεβίωσε, το 1989, ο Ζεράρ ένοιωσε σαν να είχε χάσει τον ίδιο του τον πατέρα.

Στις 7 Μαρτίου 2010 ο Πατέρας Ιωάννης Μαραγκός αναγνωρίστηκε μετά θάνατον ως Δίκαιος των Εθνών.

ΔΙΚΑΙΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ»: Στέφανος Ρουσαμάνης, Ιωάννης Θεμελής, Αθανάσιος & Αθηνά Ρόμπου, Ευάγγελος Κουκούλας, Νικόλαος & Φανή Φατλέ. Η ιστορία διάσωσης του Σαμουήλ και της Νίνας Δαυίδ.

Ο Σαμουήλ και η Νίνα Δαυίδ ζούσαν στα Τρίκαλα της Θεσσαλίας με τα δύο τους παιδιά, τον Ισαάκ και τον Ηλία. Από τον Απρίλιο του 1941, η περιοχή αυτή ήταν υπό ιταλική κατοχή. Τον Σεπτέμβριο του 1943 οι Γερμανοί κατέλαβαν ολόκληρη την ελληνική επικράτεια και άρχισαν τους εκτοπισμούς των Εβραίων. Η οικογένεια Δαυίδ, μόλις πληροφορήθηκε για τις εκτοπίσεις των Εβραίων στις κατεχόμενες από τους Γερμανούς περιοχές, αποφάσισε να φύγει από το σπίτι της, μαζί με τους παππούδες. Τα επόμενα δύο χρόνια και μέχρι την απελευθέρωση, κρυβόταν μετακινούμενη από το ένα μέρος στο άλλο στην περιοχή Τρικάλων και φιλοξενούμενη από διάφορες οικογένειες. Κατ' αρχήν, φιλοξενήθηκαν στο σπίτι του Στέφανου Ρουσαμάνη, στο χωριό Κρηνίτσα. Ο Στέφανος τους καλωσόρισε στο σπίτι του και φρόντισε για όλες τις ανάγκες τους. Ωστόσο, ο πεθερός του δεν ενέκρινε την παραμονή μιας εβραϊκής οικογένειας στο σπίτι του. Φοβούμενος ότι θα μπορούσε να τους καταγγείλει στις Αρχές, ο Στέφανος κανόνισε να μεταφερθεί η οικογένεια Δαυίδ στο σπίτι του Ιωάννη Θεμελή, στο ίδιο χωριό. Ο Θεμελής ήταν χήρος και ζούσε σε ένα μικρό σπίτι με την πεθερά του και τα δύο παιδιά του. Ήταν πολύ φτωχοί και συνήθως νοίκιαζαν δωμάτια στο σπίτι τους, ώστε να έχουν κάποιο εισόδημα. Βλέποντας τους κινδύνους που αντιμετώπιζε η εβραϊκή οικογένεια, ο Θεμελής

προσφέρθηκε να τους φιλοξενήσει για δύο μήνες, αφιλοκερδώς, και παρείχε μάλιστα τροφή στην πολυμελή οικογένεια. Όταν Γερμανοί στρατιώτες άρχισαν να περιπολούν την περιοχή, η οικογένεια Δαβίδ φυγαδεύτηκε και πάλι. Βρήκε καταφύγιο στο χωριό Αρδάνιο, όπου τους φιλοξένησαν ο Θανάσης και η Αθηνά Ρόμπου με τα τρία παιδιά τους.

«Βρήκαμε μια οικογένεια. Τα παιδιά ήταν σαν αδέρφια μας. Ζήσαμε μαζί σε μια γαλήνια και ειρηνική ατμόσφαιρα και ένιωσα σαν να ανήκα στην οικογένεια αυτή», είπε ο Ισαάκ Δαβίδ στη μαρτυρία του. Παρά τη φαινομενική ηρεμία, η γερμανική παρουσία ήταν πολύ απειλητική και η οικογένεια αναγκάστηκε να μετακομίσει και πάλι σε ένα πιο απομακρυσμένο σημείο. Αυτή τη φορά πήγαν στο Κούρσοβο (το σημερινό Ελληνόκαστρο), όπου κρύφτηκαν στο σπίτι του Ευάγγελου Κουκούλα. Επρόκειτο όμως για προσωρινό καταφύγιο. Υπήρχαν ακόμη δύο εβραϊκές οικογένειες στο μικρό αυτό χωριό και, μια Κυριακή, οι κάτοικοι του χωριού συγκεντρώθηκαν και ζήτησαν από τους Εβραίους να φύγουν, φοβούμενοι αντίποινα. Η οικογένεια σώθηκε χάρη στην παρέμβαση του Κώστα, γιου του Ευάγγελου Κουκούλα, που ήταν αντάρτης και ο οποίος τους απάντησε ότι όποιος θα πείραζε Εβραίο θα είχε να κάνει μαζί του. Μετά από αυτά τα γεγονότα, η οικογένεια Δαβίδ πήγε σε άλλο χωριό, τον Κόνισκο, όπου κρύφτηκε στην οικογένεια Φατλέ.

Μετά την απελευθέρωση, η οικογένεια Δαβίδ επέστρεψε στα Τρίκαλα. Διατήρησε στενή επαφή με τις οικογένειες που τους φιλοξένησαν με κίνδυνο της ζωής τους και μοιράζονταν μαζί τους χαρές και λύπες.

Όταν ο Ισαάκ Δαβίδ έστειλε τη μαρτυρία του στο Yad Vashem, εξέφρασε τη λύπη του που δεν είχε μεριμνήσει νωρίτερα για αυτό και έτσι, οι ευεργέτες της οικογένειάς του τιμούνται μετά θάνατον.

Στις 22 Σεπτεμβρίου 2009 ο Στέφανος Ρουσαμάνης, ο Ιωάννης Θέμελης, οι Αθανάσιος & Αθηνά Ρόμπου, ο Ευάγγελος Κουκούλας και οι Νικόλαος & Φανή Φατλέ αναγνωρίστηκαν ως Δίκαιοι των Εθνών.

Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Βιβλία για τους Δικαίους των Εθνών στα αγγλικά

1. The Heart Has Reasons: Holocaust Rescuers and Their Stories of Courage, Mark Klempner, ISBN 0-8298-1699-2, The Pilgrim Press
2. Righteous Gentiles of the Holocaust: Genocide and Moral Obligation, David P. Gushee, ISBN 1-55778-821-9, Paragon House Publishers
3. The Lexicon of the Righteous Among the Nations, Yad Vashem, Jerusalem. (volumes: Poland, France, Netherlands, Belgium, Europe I, Europe II)
4. To Save a Life: Stories of Holocaust Rescue, Land-Weber, Ellen, ISBN 0-252-02515-6, University of Illinois Press
5. The Path of the Righteous: Gentile Rescuers of Jews During the Holocaust, Paldiel, Mordecai, ISBN 0-88125-376-6, KTAV Publishing House, Inc.
6. Among the Righteous: Lost Stories from the Holocaust's Long Reach into Arab Lands, Robert Satloff, Washington Institute for Near East Policy, (PublicAffairs, 2006) ISBN 1-58648-399-4
7. When Light Pierced the Darkness: Christian Rescue of Jews in Nazi-Occupied Poland, Tec, Nechama, ISBN 0-19-505194-7, Oxford University Press
8. Rescue and Flight: American Relief Workers Who Defied the Nazis, Subak, Susan Elisabeth, University of Nebraska Press, 342 pp., 2010.

Αποκαλυπτήρια μνημείου για τους Δικαίους των Εθνών

«Οι Εβραίοι διαθέτουν μια αίσθηση παραπάνω από τις πέντε, αυτήν της μνήμης». Η ρήση του παλαιότερου Αρχιεραββίνου της Μεγάλης Βρετανίας, Λόρδου Σαξ, επιβεβαιώθηκε χθες με τον πιο λαμπρό τρόπο. Λίγα μέτρα από τον Κεραμεικό, στην καρδιά της πάλαι ποτέ εβραϊκής συνοικίας των Αθηνών, έγιναν τα αποκαλυπτήρια μνημείου για τους 328 Έλληνες Δικαίους των

Εθνών, όσους δηλαδή με αυταπάρνηση έκρουσαν, φυγάδευσαν και έσωσαν Εβραίους συμπολίτες τους κατά το Γ' Ράιχ, από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Προκόπη Παυλόπουλο. «Επρόκειτο για στελέχη της δημόσιας διοίκησης, για κληρικούς, αλλά και απλούς πολίτες που αψηφώντας τον κίνδυνο έδωσαν σε Εβραίους ταυτότητες με χριστιανικά ονόματα, τέλεσαν εικονικούς γάμους ή τους φυγάδευσαν στα βουνά», σημείωσε ο κ. Μωσής Κωνσταντίνης, πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδας, που αναφέρθηκε στα παραδείγματα της Ζακύνθου και της Κατερίνης, όπου σώθηκε αυτούσιος ο εβραϊκός πληθυσμός. «Υπήρξα και εγώ μαζί με την οικογένειά μου ένα από τα κρυμμένα παιδιά», προσέθεσε ο κ. Βενιαμίν Αλμπάλας, πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ισραηλιτικών Κοινοτήτων. Η Αθήνα είναι η δεύτερη πόλη, μετά το Παρίσι, όπου φιλοτεχνήθηκε μνημείο για τους Δικαίους των Εθνών, τον τίτλο που έχει επίσημα απονεμηθεί από το κράτος του Ισραήλ σε 25.685 ανθρώπους. «Σήμερα, η Αθήνα και η Ελλάδα συναντιέται με την ιστορία όχι επιφανών, αλλά απλών ανθρώπων, που συνήθως η ιστορία ξεπερνά», υπογράμμισε ο κ. Μίνος Μωσής, πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, που μαζί με το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο ανέλαβαν την πρωτοβουλία της ανέγερσης του μνημείου, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από τις κοινότητες Αθήνας και Θεσσαλονίκης, όπως και από τον Μωσή Γιουσουρούμ, ηγετικό στέλεχος της εθνικής αντίστασης. Στο μνημείο, που έχει μορφή βιβλίου, αναγράφεται και το όνομα του ζεύγους Καραφώτη. «Φιλοξενήσαμε τη Ρεγγίνα και τη Λίλλυ στο σπίτι που μέναμε νιόπαντροι με τον άνδρα μου στην πλατεία Βάθη», διηγείται η 92χρονη κ. Ελένη Καραφώτη. Το τρίτο μέλος της οικογένειας, που έλαβε το χριστιανικό όνομα Μίμης, έκρυβε η μητέρα της κ. Καραφώτη στο Πολύδροσο Χαλανδρίου. «Το σπίτι το είχαν επιτάξει οι Γερμανοί και είχαν παραχωρήσει στη μητέρα μου και στον Μίμη, που παρίστανε τον κηπουρό, ένα μικρό οίκημα στον κήπο». Τη μέρα που ο Μίμης ως γερμανομαθής άκουσε τους Γερμανούς να αναρωτιούνται, «μα καλά, αυτοί δεν έχουν να φάνε, τι τον θέλουν τον κηπουρό;», έγινε καπνός... Παρόμοιες και οι μνήμες της κ. Ευαγγελίας Πίσπα από τον Κλεινό Καλαμπάκας. «Οι γονείς μου είχαν κρύψει δύο οικογένειες Εβραίων με τα παιδιά τους, με τα οποία διατηρούμε

ακόμα σχέσεις, παρότι ζουν στο Τελ Αβίβ», εξηγεί η ίδια, που τότε ήταν 4 ετών. «Θυμάμαι τη μία μητέρα να μου πλέκει τα μαλλιά και μου φοράει έναν κίτρινο φιόγκο».

Των αποκαλυπτηρίων ακολούθησε επιμνημόσυνη δέηση στο μνημείο του Ολοκαυτώματος και κατάθεση στεφάνων από εκπροσώπους της κυβέρνησης, ξένων πρεσβειών, κ.ά. «Ούτε ο ανθρώπινος πόνος ούτε τα αμέτρητα δεινά που έχουν υπομείνει οι λαοί στην ιστορία τους διαβαθμίζονται. Η ιστορική ιδιαιτερότητα της γενοκτονίας των Εβραίων, της Shoah, έγκειται στη ναζιστική βούληση να αφανισθούν οι Εβραίοι από το πρόσωπο της γης. Για να εφαρμοστεί αυτή η χωρίς προηγούμενο απόφαση, οι Εβραίοι αναζητήθηκαν, διαχωρίστηκαν, εκτοπίστηκαν με τρένα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και δολοφονήθηκαν», ανέφερε στην ομιλία του στη Βουλή, που για πρώτη φορά τίμησε την Ημέρα Μνήμης των Εβραίων Μαρτύρων του Ολοκαυτώματος, ο υπουργός Παιδείας Νίκος Φίλης.

Η νέα έκδοση του ΥΠ.ΕΞ. για τη διάσωση της εβραϊκής κοινότητας της χώρας μας

Το Υπουργείο Εξωτερικών, σε συνεργασία με το Ίδρυμα για τη Μνήμη των Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος Yad Vashem, εξέδωσε τον Τόμο «Οι Έλληνες Δίκαιοι των Εθνών», εκδόσεις Μίλητος. Πρόκειται για τον τελευταίο τόμο της τριλογίας, αφιερωμένης στην ιστορική διαδρομή των εβραϊκών κοινοτήτων της χώρας μας, την καταστροφή τους με το Ολοκαύτωμα και τη διάσωση δεκάδων συμπολιτών μας από Έλληνες χριστιανούς. Οι τόμοι, με τίτλο «Οι Έλληνες Εβραίοι μέσα από τα διπλωματικά έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών» και «Οι Έλληνες στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου», εκδόθηκαν για πρώτη φορά το 1998 και το 2009 αντίστοιχα. Στην έκδοση διερευνάται ο ρόλος της Εκκλησίας, της Εθνικής Αντίστασης, εκπροσώπων της Αυτοδιοίκησης, της Αστυνομίας και άλλων Αρχών στη διάσωση Ισραηλιτών της χώρας μας. Επίσης, αποτυπώνεται η ταυτότητα των Ελλήνων πολιτών που διέσωσαν Ισραηλίτες συμπολίτες τους και επιχειρείται η

αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας όσον αφορά την απόδοση ισραηλιτικών περιουσιών στους δικαιούχους τους.

Ξεχωριστά κεφάλαια αφιερώνονται στη διάσωση της εβραϊκής Κοινότητας Ζακύνθου καθώς και στην περίπτωση διάσωσης του Yitzhak Persky, πατέρα του τέως Προέδρου του Ισραήλ, Shimon Peres.

Ιστορίες απλών ανθρώπων που έσωσαν από βέβαιο θάνατο συμπολίτες μας Εβραίους στη διάρκεια της Κατοχής.

Η αναβίωση εγκλημάτων ρατσισμού και μισαλλοδοξίας που ταλαιπωρεί τις σύγχρονες κοινωνίες καθιστά την ετήσια Ημέρα Μνήμης Θυμάτων του Ολοκαυτώματος, όπως παγκοσμίως καθιερώθηκε η 27η Ιανουαρίου, περισσότερο από ποτέ σημαντική για το μήνυμα αποτροπής φαινομένων τρόμου που γέννησε ο ναζισμός. Παρ' όλα αυτά, ακόμη και σε εκείνη τη σκοτεινή περίοδο υπήρξαν άνθρωποι που με τη στάση της ζωής τους κράτησαν ζεστή την ελπίδα ότι ο κόσμος μας μπορούσε να γίνει καλύτερος.

Ο τίτλος των Δικαίων των Εθνών ανήκει στο κράτος του Ισραήλ, που το 1953 προχώρησε στην ίδρυση του Ιδρύματος Γιαντ Βασέμ, ανάμεσα στις αρμοδιότητες του οποίου εντάσσεται και η αναζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο εκείνων που με κίνδυνο της ζωής τους διέσωσαν από τον θάνατο Εβραίους.

ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Ο Μωρίς Λεών από τη Θεσσαλονίκη, 95 ετών σήμερα, σε παλαιότερη φωτογραφία του με τη Μαγδαληνή Μιτζελιώτη, σύζυγο του προέδρου της Κοινότητας Γλώσσας Σκοπέλου, Γεωργίου Μιτζελιώτη. Το 1943 ο Γεώργιος Μιτζελιώτης ναύλωσε το καΐκι του καπετάν Σταμάτη Σκιαθίτη και έφερε στη Γλώσσα από τα Μουδανιά και από τον Άγιο Βασίλειο Ευβοίας 13 άτομα της οικογενείας Λεών. Εκεί, οι οικογένειες Μιτζελιώτη και Κορφιάτη τους έκρυψαν επί 18 μήνες. «Μόλις έφτασα στο σπίτι

τους, η Μαγδαληνή μου προσέφερε δροσερό νερό και έσκυψε, σύμφωνα με έθιμο που είχαν στο νησί για τους ξένους, να μου πλύνει τα πόδια!» αναφέρει ο Ζακ Λεών, αδελφός του Μωρίς (προδημοσίευση από έκδοση του ΥΠΕΞ για τους Έλληνες Δικαίους των Εθνών που αναμένεται μέσα στο 2014).

ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

Ιερείς, αστυνομικοί και δημόσιοι υπάλληλοι Παρά το γεγονός ότι και άλλων χριστιανικών δογμάτων ιεράρχες μαρτύρησαν στα χέρια των ναζί, καμία Εκκλησία της Ευρώπης δεν διαθέτει τις περγαμηνές αλτροουισμού που διαθέτει η Εκκλησία της Ελλάδος. Και είναι, βεβαίως, παγκοσμίως γνωστά τα ονόματα του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού και του Μητροπολίτη Ζακύνθου Χρυσοστόμου, στην ιερή μνήμη των οποίων έχουν θεσμοθετηθεί διεθνείς διακρίσεις για όσους μάχονται τον αντισημιτισμό και υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως και των επικεφαλής των μητροπόλεων Θεσσαλονίκης, Χαλκίδας, Βόλου κ.ά. Ωστόσο, υπάρχουν και άγνωστες στο ευρύ κοινό περιπτώσεις ιερέων, όπως του (ανωνύμου) ιερέα του χωριού Τρικάλων Πρόδρομος, που «μόλις φτάσαμε έτρεξε να μας προσφέρει παρηγοριά κι ένα πιάτο ζεστή σούπα» (μαρτυρία Α. Μπαρούχ), της μοναχής Ζοζεφίνας, της αδελφής Ελένης Καπάρη, του αρχιμανδρίτη Ειρηναίου Τυπάλδου, του ιερέα Ι. Μαραγκού, των μοναχών Λεονάρδου, Ξανθάκη κ.ά.

Ο αριθμός των διασωθέντων, από την ηρωική απόφαση του τότε αρχηγού της Αστυνομίας Άγγελου Έβερτ να εκδώσει πλαστές ταυτότητες με χριστιανικά ονόματα στους διωκόμενους, είναι γνωστός.

ΠΗΓΕΣ

<https://el.wikipedia.org>

<https://www.jct.gr>

<https://www.yadvashem.org>

ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΤΗΣ ΣΤ' ΣΑΛΤΙΕΛ ΜΩΡΙΣ